

Notat

Dato: 25.09.2014
Arkivsak: 2014/17184-15
Saksbehandlar: anjsetr

Til: Eva Katrine Ritland Taule

Frå: Anja Nordvik Sætre

Kulturminnefaglig fråsegn - områderegulering Sævarhagen - Haga - Nedre Økland - Stord kommune

Vi viser til områdeplan for Sævarhagen – Haga – Nedre Økland, Stord kommune lagt ut til offentlig ettersyn 01.07.14. Hordaland fylkeskommune har fått utsett frist for å gi fråsegn i saka til 29.10.14.

Når regionale eller nasjonale kulturminneinteresser står på spel, kan fylkeskommunen fremje motsegn til planen. Dersom fagleg tilråing til motsegn ikkje blir teke til følgje politisk, skal saka oversendast Riksantikvaren.

Områdeplan

Føremålet med planen er å opparbeide ein tursti gjennom området og vern av viktige jordbruksområde innafor planen. Planen dekker vel 950 dekar landareal, av desse er i overkant av 300 dekar landareal vurdert til å vere gjenstand for ein registrering.

Planen som er lagt ut på offentlig ettersyn er i konflikt med kjende automatisk freda kulturminne. Tilhøva til kulturminne i planen er ikkje avklart jf. §9 i kulturminneloven.

Kulturminner i området

Innafor plangrensa er det kjent 7 automatisk freda kulturminne frå bronse- og jernalder:

- Askeladden-ID 55290, gravminne – H730_1
- Askeladden-ID 55289, gravminne – H730_2
- Askeladden-ID 60600, gravminne – H730_3
- Askeladden-ID 15869, gravminne – H730_4
- Askeladden-ID 25604, gravminne – H730_5
- Askeladden-ID 35512, nausttuft – H730_6
- Askeladden-ID 45541, gravminne – H730_7

I tillegg er ligger det fleire Sefrak-registrerte bygningar innafor området.

Kommunen, som tiltakshavar, plikter å syte for at omsynet til at automatisk freda kulturminna er ivaretatt i planen eller hatt dialog om moglege løysingar med kulturminnemynde som sikrar det juridiske i planen. Dersom dette ikkje er gjort skal Hordaland fylkeskommune som delegert kulturminnemynde fremja saka

som motsegnssak.

Hordaland fylkeskommune skal som delegert kulturminnemynde gjera ei fagleg vurdering i all arealplanlegging av arealbruk og kulturminneverdiar jf. §§ 3 og 4 i kulturminneloven. Me skal og handtera eventuelle dispensasjonar etter § 8 4. ledd. Nasjonale kulturminneverdiar skal slik vera avklart på reguleringsplan.

Marinarkeologisk registrering

Då områdeplanen omfattar areal i sjø har saka vore til vurdering ved Bergens Sjøfartsmuseum. Sjøfartsmuseet har ved planprogram til høyring varsla at det er trong for å gjennomføre marinarkeologisk registrering i planområdet sitt sjøareal, etter §§ 9 og 14 i kulturminnelova. Kostnadsoverslag ble sendt kommunen 16.09.2014. Registreringa er ikkje gjennomført og tilhøve til kulturminner i sjø er ikkje avklart.

Kulturminnefaglig vurdering

Hordaland fylkeskommune og Bergens Sjøfartsmuseum vurderer området til å ha potensiale for funn av automatisk freda kulturminne. Det er difor naudsynt med arkeologiske registreringer for å oppfylle undersøkingsplikta etter § 9 i kulturminnelova.

Det er fleire område innafor planen der planen er i konflikt med automatisk freda kulturminne. Dette dannar grunnlag for motsegn:

- Delar av turveg med arealformål o_TB, turveg, og tilhøyrande bestemmelsesone går inn i sikringssona fleire automatisk freda kulturminne, ID 60600, H730_3, ID 15869, H730_4 og ID 35512, H730_6
- Arealformålet UNB8, uthus/naust/badehus, går inn i sikringssona til ID 35512, H370_6
- Arealformålet SB1, småbåtanlegg i sjø, går inn i sikringssona til ID 60600, H730_3
- Det er naudsynt med ein omsynssone c – bevaring kulturmiljø, H570, med tilhørande føresegn rundt alle dei automatisk freda kulturminna for å ivareta deira interesser i planen.
- Manglande registrering av planområdet gjør at tilhøva til kulturminne i planen er ikkje avklart jf. §9 i kulturminneloven om undersøkingsplikt.

Motsegnspunkta vil bli gjennomgått i avsnitta under.

Turveg – o_TB

Delar av traseen for planlagd turveg innafor planområdet, er i konflikt med automatisk freda kulturminne. Turvegen og tiltakssona (bestemmelseområde #1) som er lagt rundt vegen går innafor sikringssona til to av gravminna og nausttufta (ID 35512, ID 15869 og ID 60600). Traseen må justerast slik at den ikkje går inn i sikringssoner eller så må kommunen må søkje Riksantikvaren om dispensasjon for tiltaket. Sjå innspel for dei enkelte tilfella under overskrifta Omsynssone c – bevaring kulturmiljø.

Turveg skal ha ein bredde på 2 meter og ha fast grusdekke, jf. §5.1.1. Kulturminna bør fysisk markerast og det må takast særskilt omsyn i anleggsfasen. Dette bør inn i føresegna.

Arealformålet UNB8, uthus/naust/badehus

Arealformålet UNB8, uthus/naust/badehus, går inn i sikringssona til ID 35512, H370_6. For innspel sjå under Omsynssone c – H530_3.

Arealformålet SB1, småbåtanlegg i sjø

Arealformålet SB1, småbåtanlegg i sjø, går inn i sikringssona til ID 60600, H730_3. For innspel sjå under Omsynssone c – H530_5.

Omsynssone c - bevaring kulturmiljø

Det er naudsynt med ein omsynssone c – bevaring kulturmiljø, H570, rundt alle dei automatisk freda kulturminna for å ivareta framtidig vern gjennom planen. Eit tilhøve som skal avklarast under registrering er

ein kontroll- og tilstandsregistrering av tidligare kjente kulturminne i området. Innspel knytt til omsynssonene i dette brevet er derfor ikkje endelege.

Føresegna i planen må sikra at tiltak som kan vere skadeleg for registrerte og mogleg ukjende automatisk freda kulturminne ikkje kan settast i gang i dette området. Sjå kart under for utstrekning.

Vi ber om at avsnittet under blir knytt til som føresegn til alle omsynssone c i planen:

H570_01-08 er sone med særlig bevaring av kulturmiljø, omsynssone c. Kulturmiljø og landskapsbilete skal takast vare på. Nye tiltak innanfor omsynssona skal avklarast med Hordaland fylkeskommune som rette kulturminnemynde.

De einskilde omsynssonene vert gått igjennom under:

Omsynssone c – H530_3

H370_7, H370_6 og H370_5 bør få en omsynssone som dekker heilskapen i landskapet. Omsynssona vil inkludere dei to sefrak-registrerte nausta i området. Det er viktig å halde på siktelinjene mellom kulturminna i landskapet og tilknytning mot sjøen. Opparbeiding av området rundt for økt ferdsel skaper behov for eit skjøtsel av kulturminna. Traseen for turveg UNB8 går inn i sikringssona og er i konflikt med ID 35512, H730_6. Traseen må leggjast om, enten over eller nedafor kulturminne. Dagens sti ned til nausta går i dag gjennom sikringssona. Kulturminnet bør skiltast for å hindre skader og slitasje ved auka ferdsel i område. Det bør ikkje byggast ytterligere naust eller andre tiltak i området som stenger utsynet mot sjø for kulturminna.

Omsynssone c – H530_4

H730_4 bør få en omsynssone som dekker heilskapen i landskapet. Det er viktig å halde på siktelinjene og tilknytninga mot sjøen. Opparbeiding av området rundt for økt ferdsel skaper eit behov for skjøtsel av kulturminnet. Det er behov for omsynssone som strekker seg over ballplass, kulturminne og området rundt. Utstrekkinga av H730_4 og f_L14 stemmer ikkje overeins med vårt kartgrunnlag og flyfoto. Det ser ut til at ballplassen går inn i sikringssonen til gravhaugen i vestre kant. Størrelsen på størrelsen på ballplassen og utstrekkinga av kulturminnet må avklarast under registreringa.

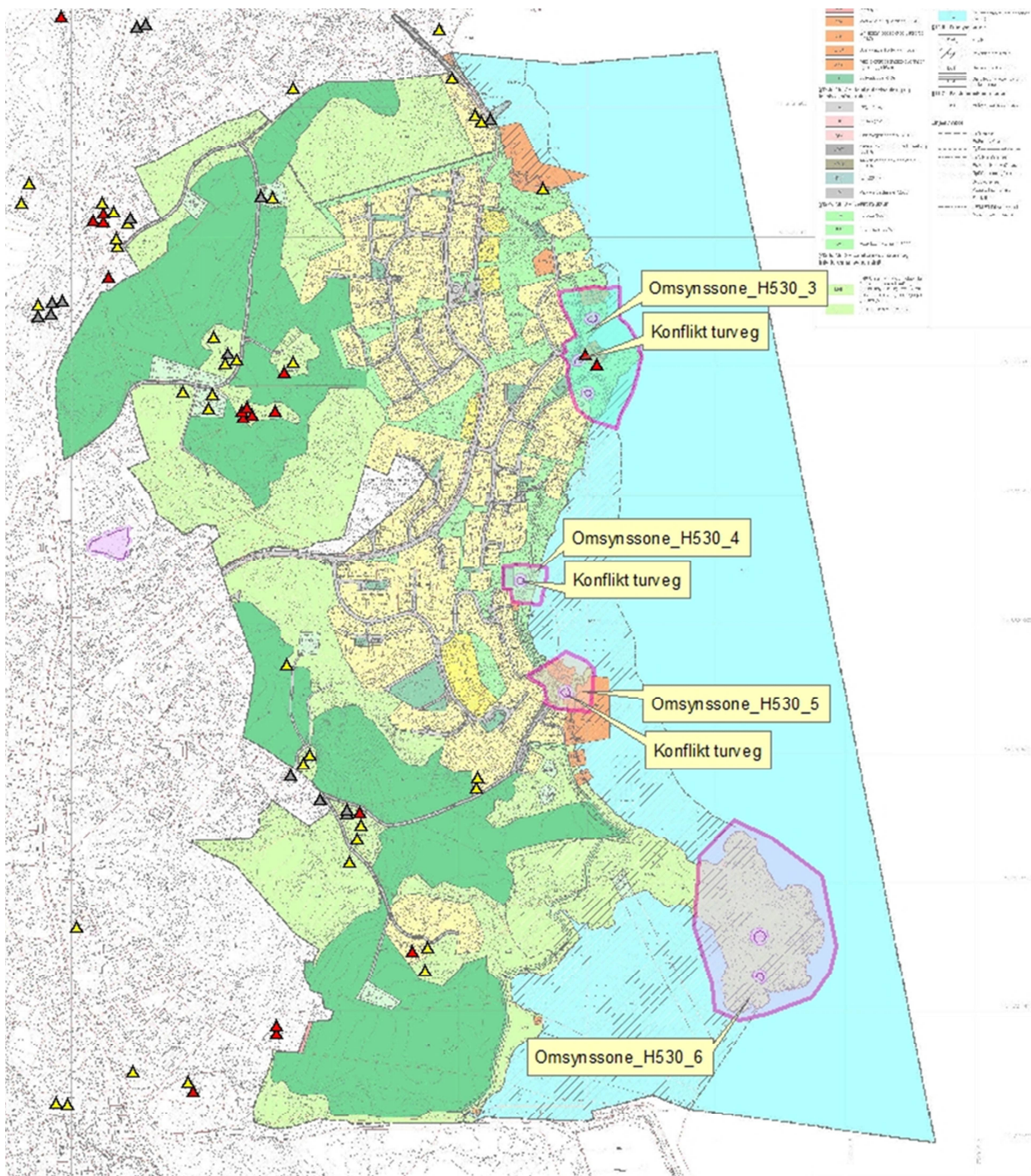
Omsynssone c – H530_5

H730_3 bør få en omsynssone som dekker heilskapen i landskapet. Det er viktig å behalde siktelinjene og tilknytninga mot sjøen. Opparbeiding av området rundt for auka ferdsel skaper eit behov for skjøtsel av kulturminnet. Traseen for turveg og arealformål SB1 i konflikt med ID 60600, H730_3. Traseen for turveg, o_TV går inn i sikringssona til kulturminnet. Terrenget i området gjer det vanskelig å legge stien ein annan stad utan å gjere større inngrep i terreng. Området blir brukt som sti i dag. En tilrettelegging på begge sider vil føre til fortsatt, og mulig auka bruk av området. Det er høve om å søke Riksantikvaren om dispensasjon for inngrep i sikringssona. Avbøtende tiltak som skilt- og skjøtelsavtale bør vere ein føresetnad for dispensasjon. SB1 strekker seg inn i sikringssona og er i konflikt med kulturminnet. Arealformålet er må leggast utanfor sikringssona. Det bør ikkje byggast ytterligere naust eller andre tiltak i området som stenger utsynet mot sjø for kulturminna.

Omsynssone c – H530_6

H370_1 og H370_2 bør få en omsynssone som dekker heilskapen i landskapet. Det er viktig å behalde siktelinjene dei i mellom, samt tilknytninga mot sjøen. Opparbeiding av området rundt for økt ferdsel skaper behov for eit skjøtsel av kulturminna. I vår fråsegn på oppstartsmeldinga gav vi innspel om føresegn knytt til graveforbod i dette området. Dette er ikkje tatt til følgje. Kulturminna bør derfor få si eiga omsynssone og føresegn.

Oversiktskart med omsynssoner og konfliktområder tegna inn:

Undersøkingsplikt – manglende registrering etter §9 kulturminneloven

Nasjonale kulturminneverdiar skal slik vera avklart i reguleringsplan. Planarbeidet utløyer en undersøkingsplikt, jf §9 i kulturminneloven.

I brev datert 04.07.2014 viser Stord kommune til at kostnadane knytt til arkeologiske undersøkingar vert vurdert som urimeleg høge. Dette ut i frå at storparten av arealet som skal regulerast skal ha som føremål

landbruk med arealformål LNF og jordvern. Fylkeskommunen og kommunen hadde eit møte 03.09.2014 for å sjå på konfliktområda og diskutere mogelege løysingar i saka, og det vart sendt eit brev til kommunen 18.09.2014.

Føremålet med planen er delvis å ivareta eit viktig landbruksområde i kommunen. Ein områderegulering utløyser krav om ei kulturminnevrdering av alt gjeldane område etter § 9 i kulturminnelova. Dette omfattar i utgangspunktet alle typar arealføremål, òg areal som vert regulert til landbruk og jordvern. Arealbruken i ein plan er underordna i samband med det å greia uteventuelle kulturminneverdiar. Desse skal om så ha ein eigen arealbruk, eller måtte dispenseras. Landbruk som reguleringsføremål opnar opp for tiltak som vil kunne skade eventuelle kulturminne under bakken. Det er difor slik at arealformålet jordvern ikkje medfører eit fråfall av krav om registrering etter kulturminnelova § 9. Målsetinga i områda der arealformålet er jordvern er likevel å halde registreringa på eit minimum.

Områdeplanen femnar om vel 950 dekar landområde, av desse er rett i overkant av 300 dekar område som er blitt vurdert knytt til registrering. Planen strekk seg vel 1,6 km frå nord til sør. Hordaland fylkeskommune viser til at det er planen sin storleik, planforma og arealbruken som bidreg til tidsbruken. Kostnadsoverslaget som er sendt ut er ei øvre kostnadsramme for undersøkinga.

Om Stord kommune ikkje finn at framlagt plan er eigna til føremålet vil eit alternativ til bruk av områderegulering for dei aktuelle jordbruksområda vera å definera arealbruken gjennom ein kommunedelplan. Riksantikvaren viser til eit område som har viktige natur og kulturelement må ha ein definert overordna status i kommuneplan. Ein slik status kan då vidareførast ved regulering. Det er då ein kan vurdere bruk av føresegnar og planstatus som sikrar både eit kulturmiljøvern og eventuelle kulturminne.

Skjøtsel og formidling

Opparbeiding av turveg vil føre til økt ferdsel i området, noko som igjen kan føre til økt fare for slitasje og skader på kulturminna i området. Eit avbøtande tiltak er å lage skilt- og skjøtelsplaner med vilkår om skjøtsel, framtidig drift og vedlikehald for deler av område. Dette bør inkluderast i føresegna til områdeplanen.

Ved synfaring av kulturminna ser vi at tilstanden til tre av kulturminna rett ved stien (ID 15869, ID 25604 og ID 45541) ikkje er god.

Oppsummering

Hordaland fylkeskommune skisserte fleire alternativ til å få planprosessen vidare i brev datert 18.09.2014.

Stord kommune har hatt ulike alternativ i planprosessen:

- Godta kostnadsoverslag frå Hordaland fylkeskommune og Bergens Sjøfartsmuseum knytt til kulturminneundersøkingar etter kulturminnelova § 9 ut i frå at planen er på offentleg høyring.
- Trekke planen og endre dele opp området som skal omfattast av planen til berre å gjelde turstien og bustadområde. Traseen må da justerast jf. innspel over.
- Bruke ein anna planform som td. kommunedelplan for landbruksområda.
- Sende saka og kostnadsoverslaga til vurdering hjå Riksantikvaren
- Oppretthalde planen som den står. Hordaland fylkeskommune vil da måtte fremja motsegn på bakgrunn av konflikt med automatisk freda kulturminne.

Da Stord kommune vel å halde fram med planen i noverande form må Hordaland fylkeskommune fremja motsegn på bakgrunn av konflikt med automatisk freda kulturminne.

Stord kommune må vurdere sjølv den mest føremålstenelege vegen vidare for å ivareta dei viktige føremåla i planen. Gjer kommunen nytte av andre planformer vil dei ha høve til å legge ein omsynssone over dei aktuelle landbruksområde med føresegn knytt til bruken av området. Kommunen kan regulere turveg og bustadområde i ein mindre reguleringsplan. Kommunen må då i forkant ta stilling til om dei vil halde på val

av trasé og få reguleringsplanen i ei form som gjer det mogleg å søke Riksantikvaren om dispensasjon. For ordens skuld minner me om at kommunen ikkje har høve til å eigengodkjenna planen før tilhøvet til automatisk freda kulturminne er avklart i planen. Utan ei undersøking etter § 9 i kulturminnelova har ikkje rett mynde vorte gjeve høve til å uttala seg. Tilhøvet til automatisk freda kulturminne må avklarast før Hordaland fylkeskommune kan gi endeleg fråsegn til planen.

Vedtaksunkt:

1. Vi fremjar motsegn til arealformål o_TB , turveg og tilhøyrande bestemmelsesone som går inn i sikringssona fleire automatisk freda kulturminne, ID 60600,H730_3, ID 15869, H730_4 og ID 35512, H730_6
2. Vi fremjar motsegn til arealformålet UNB8 går inn i sikringssona til ID 35512, H370_6
3. Vi fremjar motsegn til arealformålet SB1 går inn i sikringssona til ID 60600, H730_3
4. Vi fremjar motsegn til manglande omsynssone c – bevaring kulturmiljø, H570, med tilhørande føresegn rundt alle dei automatisk freda kulturminna for å ivareta deira interesser i planen.
5. Vi fremjar motsegn til at det er manglande registrering av planområdet. Dette gjer at tilhøva til kulturminne i planen er ikkje avklart jf. §9 i kulturminneloven om undersøkingsplikt.